

Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων
ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Τα φύλα στη λογοτεχνία

Τίτλος:

**«Έμφυλοι ρόλοι και λογοτεχνία: από την παράδοση στην
ανατροπή;»**

ΜΑΡΙΑ ΑΚΡΙΤΙΔΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2011

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα

Ταυτότητα Σεναρίου	4
Εισαγωγή	4
Σκοποθεσία	6
Δεξιότητες	6
Αξιοποίηση των ΤΠΕ	7
Κείμενα	9
Μεθόδευση της διδασκαλίας	14
Αναλυτική περιγραφή των φάσεων υλοποίησης του σεναρίου	15
Α΄ φάση: Πριν από την ανάγνωση (4-5 διδακτικές ώρες)	15
Β΄ Φάση: Ανάγνωση (16 διδακτικές ώρες)	20
Γ΄ Φάση: Μετά την ανάγνωση (4-5 διδακτικές ώρες)	29
Αξιολόγηση	32
Φύλλα Εργασίας	33
Άλλες εκδοχές - Κριτική	33
Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό	34
Παράρτημα Ι: Κατάλογος κειμένων σχετικών με τη θεματική του φύλου στα Ανθολόγια Λογοτεχνίας Λυκείου	36

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ταυτότητα Σεναρίου

Τίτλος: «Έμφυλοι ρόλοι και λογοτεχνία: από την παράδοση στην ανατροπή;»

Τάξη: Α΄ Λυκείου

Δημιουργός: Μαρία Ακριτίδου

Γνωστικό αντικείμενο: Νεοελληνική λογοτεχνία

Συμβατότητα με το νέο ΠΣ: Προβλέπεται διδακτική ενότητα με θέμα «Τα φύλα στη λογοτεχνία» στην Α΄ Λυκείου

Είδος διδακτικής πρακτικής: ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, μετωπική διδασκαλία

Προτεινόμενη διάρκεια: 24 διδακτικές ώρες

Δοκιμάστηκε στο σχολείο ή όχι: Πρόκειται για παραδειγματικό σενάριο που προορίζεται για πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση στη διδακτική πράξη στο πλαίσιο του Ψηφιακού Σχολείου.

Μπορεί να εφαρμοστεί στην τυπική ή/και στην ημιτυπική/άτυπη εκπαίδευση: Το συγκεκριμένο σενάριο σχεδιάστηκε με γνώμονα την τυπική εκπαίδευση. Επιμέρους σημεία του θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στην κατεύθυνση της ημιτυπικής ή και της άτυπης εκπαίδευσης (π.χ. στο πλαίσιο πολιτιστικού προγράμματος, προγράμματος για τα έμφυλα ανθρώπινα δικαιώματα κλπ.).

Εισαγωγή

Σύμφωνα με το νέο [Πρόγραμμα Σπουδών για τη Λογοτεχνία της Α΄ Λυκείου](#), για τη θεματική ενότητα «Τα φύλα στη λογοτεχνία» προβλέπεται μια πλούσια σκοποθεσία καθώς το ζήτημα του φύλου επιμερίζεται σε ζητήματα όπως «ανδρική και γυναικεία ταυτότητα, η κοινωνική θέση της γυναίκας, ρόλοι των φύλων, ιστορικότητα των ηλικιών, το θέμα του έρωτα» ενώ προσδιορίζεται από τα ιστορικά και κοινωνικά συμφραζόμενα αλλά και από την οπτική γωνία και την τεχντροπία του κάθε συγγραφέα.

Το συγκεκριμένο σενάριο δίνει έμφαση στη λογοτεχνική αποτύπωση έμφυλων ρόλων —παραδοσιακών ή μη, στερεοτυπικών ή ανατρεπτικών, θετικών ή αρνητικών (το πρότυπο της τίμιας γυναίκας, το πρότυπο της μητρότητας, το πρότυπο του καλού γιου, το πρότυπο της πιστής συζύγου, το πρότυπο του καλλιτέχνη ή της καλλιτέχνιδας). Η διερεύνηση έμφυλων ρόλων προϋποθέτει την παραδοχή της διάκρισης βιολογικού-κοινωνικού φύλου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η διάκριση αυτή λογίζεται ως απόλυτη (νεότερες έρευνες έχουν δείξει ότι κοινωνικό και βιολογικό φύλο αλληλεπικαθορίζονται με ποικίλους τρόπους). Για τις ανάγκες του συγκεκριμένου σεναρίου το κοινωνικό φύλο ορίζεται ως ένα σύνολο παραδοχών και προσδοκιών σύμφωνα με το οποίο οργανώνεται η κοινωνική συμπεριφορά. Το σενάριο επομένως δίνει έμφαση στις προσδοκίες που προκύπτουν σε σχέση με το κοινωνικό φύλο (π.χ. η εξιδανίκευση της μητρότητας, το πατριαρχικό μοντέλο οικογένειας, η έμφυλη κατανομή των ρόλων στην ιδιωτική ζωή, η έμφυλη διαφοροποίηση ιδιωτικού-δημόσιου χώρου κλπ.).

Η λογοτεχνία αντιμετωπίζεται ως ένας προνομιακός τόπος για τη μεταβίβαση αλλά και τη (δια)πραγμάτευση της έμφυλης ταυτότητας και κουλτούρας —ενός ρεπερτορίου έμφυλων ρόλων— μέσω των γλωσσικών επιλογών, της αφηγηματικής φωνής/οπτικής γωνίας, της πολυφωνικής συγκρότησης αλλά και της συνάντησης της υποκειμενικότητας του αναγνώστη με το λογοτεχνικό κείμενο.

Στόχος δεν είναι η απλή καταλογογράφηση έμφυλων ρόλων ή η αναγωγή του σύνθετου λογοτεχνικού φαινομένου σε μια παράθεση στερεοτυπικών εικόνων, ούτε η προνομιακή πρόκριση της διαφοράς φύλου, παραγνωρίζοντας την πολυπλοκότητα των ποικίλων άλλων παραμέτρων που συμβάλλουν στη συγκρότηση της υποκειμενικότητας. Αντίθετα θα δοθεί έμφαση στη δυνατότητα των μαθητών και των μαθητριών να αναγνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους ένα λογοτεχνικό κείμενο δομεί τους έμφυλους χαρακτήρες, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο υπεισέρχονται και άλλες παράμετροι στο ζήτημα του φύλου όπως η κοινωνική τάξη, η θρησκεία κλπ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σκοποθεσία

Με το σενάριο αυτό επιδιώκουμε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- ✓ Να συνειδητοποιήσουν την ιστορικότητα των κειμένων, δηλαδή την πολυσύνθετη αλληλεπίδραση των κειμένων με το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο αυτά γεννήθηκαν και διαβάστηκαν.
- ✓ Να συνειδητοποιήσουν ότι οι ρόλοι και η εικόνα των φύλων καθορίζονται από το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτισμικό πλαίσιο.
- ✓ Να διερευνήσουν τα κοινωνικά στερεότυπα περί φύλου και τις λογοτεχνικές εικόνες των ταυτοτήτων του φύλου και να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία μπορεί να αναπαράγει αλλά και να τροποποιεί ή να ανατρέπει κοινωνικά στερεότυπα.
- ✓ Να γνωρίσουν τις αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες η λογοτεχνία κατασκευάζει εικόνες του φύλου με ιδιαίτερη έμφαση στην οπτική γωνία αφηγητή και ηρώων και στο ιδεολογικό φορτίο που αυτή φέρει, ως προς τη στάση του κειμένου απέναντι στο ζήτημα του έμφυλου ρόλου.
- ✓ Να αναστοχαστούν τη δική τους διαδρομή για τη συγκρότηση της ταυτότητάς τους.

Δεξιότητες

Με την ολοκλήρωση του σεναρίου επιδιώκουμε οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- ✓ Να σχολιάζουν τις κοινωνικές παραμέτρους που προσδιορίζουν την υποκειμενικότητα ανδρών και γυναικών (ανάγκες, δυνατότητες, συγκρουόμενους κώδικες συμπεριφοράς, οριοθετήσεις κλπ.), όπως φαίνονται στα κείμενα.
- ✓ Να εντοπίζουν στα κείμενα τη/τις φωνή/ές που μιλά/ούν για τα φύλα, τον ρόλο, την υποκειμενικότητα, τις σχέσεις τους και να ανιχνεύουν τις

αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες κατασκευάζονται οι ταυτότητες του φύλου στα κείμενα.

- ✓ Να ερμηνεύουν τις παραπάνω επισημάνσεις τους με βάση τον χώρο, τον χρόνο, την ιδεολογία της εποχής και του συγγραφέα, αλλά και του αφηγητή.
- ✓ Να συγκρίνουν δύο ή και περισσότερα κείμενα, να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές στο χειρισμό του θέματος, έχοντας ως άξονες παρατήρησης υποθέματα του κεντρικού θέματος και ως κριτήρια ερμηνείας τον χώρο, τον χρόνο, την ιδεολογία της εποχής και του συγγραφέα κλπ.
- ✓ Να συγκρίνουν δύο ή και περισσότερα «κείμενα» με βάση το σημειωτικό τους τρόπο (μονοτροπικά ή πολυτροπικά)
- ✓ Να ανιχνεύουν κοινωνικά στερεότυπα σε κάθε είδους κείμενο αλλά και να ελέγχουν αν το λογοτεχνικό κείμενο τα αναπαράγει ή τα ανατρέπει.
- ✓ Να επιδίδονται στη δημιουργική γραφή και ιδιαίτερα στην τεχνική αλλαγής οπτικής γωνίας ή αφηγηματικής φωνής
- ✓ Να διαβάζουν κείμενα από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Προτείνεται η αξιοποίηση πολλαπλού εκπαιδευτικού υλικού, όπως σχολικό εγχειρίδιο, πηγές στο Διαδίκτυο, ψηφιακές εφαρμογές και λογισμικά γενικού τύπου, εργαλεία Web 2.0 κλπ. Επιπρόσθετα, προτείνεται η αξιοποίηση και ένταξη στην καθημερινή πρακτική του [Ψηφιακού Σχολείου](#).

Οι ΤΠΕ στο συγκεκριμένο σενάριο αξιοποιούνται ως εξής:

- ✓ Σε πρωτοβάθμιο επίπεδο προσφέρουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε ψηφιακές βιβλιοθήκες κειμένων και σε έργα αναφοράς (με τη λογική του βιβλίου). Για τους ψηφιακούς πόρους που αξιοποιούνται σε αυτό το πλαίσιο βλ. την ενότητα [«Εκπαιδευτικό υλικό»](#) παρακάτω.
- ✓ Σε ένα δεύτερο επίπεδο ως περιβάλλον εργασίας με στόχο όχι την άντληση πληροφοριών αλλά την ανάπτυξη δημιουργικών δεξιοτήτων όπως: η χρήση ποικίλων

σημειωτικών πόρων, ο πειραματισμός κατά το γράψιμο, η συνεργατική μάθηση, η κριτική επεξεργασία και η αξιολογική σύνθεση δεδομένων-πληροφοριών.

Σε αυτό το πλαίσιο αξιοποιούνται τα παρακάτω εργαλεία:

Για όλες τις ομάδες: αξιοποίηση ενός κοινού ιστολογίου ως ημερολογίου ανάγνωσης

- ✓ Στόχος-επιδιωκόμενη δεξιότητα: η δημιουργία μιας ψηφιακής κοινότητας αναγνωστών (προτεινόμενα εργαλεία ιστολογίου: [ιστολόγια Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου](#), [blogger](#), [tumblr](#)). Για δημιουργία ψηφιακής κοινότητας αναγνωστών μπορεί να αξιοποιηθεί και η πλατφόρμα [Edmodo](#) (microblogging platform).

Ανάλογα με τις δραστηριότητες, κάθε ομάδα μπορεί να επιλέξει να χρησιμοποιήσει κάποιο από τα παρακάτω εργαλεία:

- ✓ Αξιοποίηση ιστολογίων – Wiki

Στόχος-επιδιωκόμενη δεξιότητα: η συνεργατική μάθηση και η άσκηση στη συνεργατική γραφή (προτεινόμενα εργαλεία: [ιστολόγια Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου](#), [blogger](#), [tumblr](#), [wikispaces](#), [pbworks](#), [google sites](#))

- ✓ Αξιοποίηση εργαλείου δημιουργίας εννοιολογικού χάρτη

Στόχος-επιδιωκόμενη δεξιότητα: η αναλυτική σκέψη και η σύνθεση / οι μεταγνωστικές δεξιότητες (προτεινόμενα εργαλεία: [Mindmeister](#), [Bubbl.us](#), [Cmap](#))

- ✓ Αξιοποίηση εργαλείου δημιουργίας χρονογραμμής

Στόχος-επιδιωκόμενη δεξιότητα: Να είναι σε θέση να τοποθετήσουν τα πρόσωπα και τα γεγονότα στον χώρο και στον χρόνο (ιστορικό πλαίσιο/κοινωνία της εποχής) που διαδραματίζονται. (προτεινόμενα εργαλεία: [timerime](#) και [dipity](#). Απαιτείται εγγραφή, υπάρχει η δυνατότητα εμπλουτισμού με εικόνες, βίντεο κλπ. Χρονογραμμές είναι δυνατό να γίνουν και με τη χρήση του Excel).

- ✓ Λογισμικό δημιουργίας πολυμεσικής παρουσίασης (π.χ. με χρήση του εργαλείου <http://www.onetruemedia.com>).

Στόχος-επιδιωκόμενη δεξιότητα: η δημιουργική άσκηση στη χρήση ποικίλων σημειωτικών πόρων για την παραγωγή νοήματος.

Σε κάθε περίπτωση δίνονται εναλλακτικές δραστηριότητες, με και χωρίς ΤΠΕ, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα επιλογής ανάλογα με τις ανάγκες αλλά και τους στόχους της συγκεκριμένης τάξης. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι το συγκεκριμένο

σενάριο φιλοδοξεί να αποτελέσει «ολοκληρωμένο παράδειγμα» στο πλαίσιο του Ψηφιακού Σχολείου, με στόχο την πιλοτική εφαρμογή του. Επομένως, χωρίς να παραγνωρίζουμε τις δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίσει κάθε τάξη, εμμένουμε σε δραστηριότητες με ΤΠΕ που προσδίδουν προστιθέμενη αξία. Για παράδειγμα, το ημερολόγιο ανάγνωσης οργανωμένο κατά αυτόν τον τρόπο δίνει μια διαφορετική δυναμική σε μια παλαιότερη πρακτική, με έμφαση στη συνεργασία και την επικοινωνία.

Κείμενα

Το σενάριο βασίζεται

- 1) σε κείμενα που ανθολογούνται στα εγχειρίδια καθώς:
  - α) απευθύνεται ως παραδειγματικό σε μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών, γεγονός που προϋποθέτει μια κοινή βάση διδακτικής εμπειρίας
  - β) το νέο Πρόγραμμα Σπουδών δίνει την ευκαιρία να θέσουμε νέα ερωτήματα στα κείμενα του σχολικού λογοτεχνικού κανόνα
- 2) σε παράλληλα κείμενα που έχουν επιλεγεί με κριτήριο:
  - α) τη συνάφεια με τη θεματική της ενότητας, χωρίς εμμονή στον λογοτεχνικό κανόνα αλλά με στόχο την εξερεύνηση ποικίλων λογοτεχνικών μορφών
  - β) την καταλληλότητα για την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών
  - γ) τους διαφορετικούς βαθμούς αναγνωστικής ωριμότητας (αλλά και γλωσσικής, για τους αλλόγλωσσους μαθητές) που απαιτούν, ώστε να διευκολυνθεί η διαφοροποιημένη διδασκαλία¹
  - δ) τη μέριμνα για ευκολότερη πρόσβαση σε αυτά².

¹ Επιπλέον, έγινε προσπάθεια να επιλεγούν κατά το δυνατόν ευσύνοπτα ολόκληρα κείμενα προς ανάγνωση, καθώς τη χρονική στιγμή που γράφεται το συγκεκριμένο σενάριο, οι μαθητές και οι μαθήτριες Λυκείου προέρχονται από ένα εκπαιδευτικό σύστημα υποχρεωτικής εκπαίδευσης που δεν προωθεί την ανάγνωση ολόκληρων έργων.

² Όπου ήταν δυνατό προτιμήθηκαν κείμενα που βρίσκονται στο διαδίκτυο ή παραγγέλλονται συνήθως για τις σχολικές ή και δημοτικές βιβλιοθήκες.

Ιδανικά βέβαια, σε πραγματικές συνθήκες διδασκαλίες, το σώμα των κειμένων προτείνεται να συγκροτηθεί με τη συμβολή της τάξης (βλ. παρακάτω τις δραστηριότητες της [Α΄ φάσης](#)). Επίσης, η δυνατότητα επιλογής ανάμεσα στα κείμενα είναι σημαντική και για αυτόν τον λόγο το σενάριο προτείνει εναλλακτικά κείμενα, όπου είναι δυνατόν.

1) Από τα κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γυμνασίου ή Λυκείου όλων των τάξεων:

ΚΝΑ Γ΄ Γυμνασίου:

- Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου, «Αυτοβιογραφία» ([απόσπασμα που ανθολογείται στα ΚΝΑ Γ΄ Γυμνασίου](#)). Ολόκληρο το κείμενο: Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου, *Αυτοβιογραφία*, επιμ. Β. Αθανασόπουλος. Αθήνα, Ωκεανίδα, 1997.
- Ρέα Γαλανάκη, *Ελένη ή ο κανένας* (απόσπασμα ανθολογείται στα ΚΝΑ Γ΄ Γυμνασίου [[Η μεταμφίεση](#)]), ωστόσο προτείνεται η ανάγνωση ολόκληρου του μυθιστορήματος: Ρέα Γαλανάκη, *Ελένη ή ο κανένας*. Αθήνα, Καστανιώτης, 2004).
- Γεώργιος Βιζυηνός, «[Το μόνον της ζωής του ταξείδιον](#)» (πηγή: Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού) (διαθέσιμο και στην [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#)). Απόσπασμα ανθολογείται και στα ΚΝΑ Γ΄ Γυμνασίου: [[Στο χαρέμι](#)]. Τα διηγήματα του Βιζυηνού είναι διαθέσιμα και στη [Βικιθήκη](#).

ΚΝΑ Α΄ Λυκείου:

- Παραλογές: «[Του νεκρού αδελφού](#)», «[Της νύφης που κακοπάθησε](#)»
- Ανδρέας Λασκαράτος, [[Η προίκα](#)] [από τα *Μυστήρια της Κεφαλονιάς*]
- Νεοελληνικός Διαφωτισμός: «[Ερωτος αποτελέσματα](#)»

ΚΝΑ Β΄ Λυκείου:

- Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [Η φόνισσα](#) (Προτείνεται η ανάγνωση ολόκληρου του έργου: διαθέσιμο στο [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#) αλλά και στη [Βικιθήκη](#))

- Γ. Βιζυηνός, «[Μοσκόβ-Σελήμη](#)». Προτείνεται η ανάγνωση ολόκληρου του έργου (ολόκληρο το διήγημα διαθέσιμο στην [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) κατόπιν ελεύθερης εγγραφής και στη [Βικιθήκη](#))
- Κωνσταντίνος Θεοτόκης, «[Η τιμή και το χρήμα](#)» (απόσπασμα). Προτείνεται η ανάγνωση ολόκληρου του έργου (διαθέσιμο στη [Βικιθήκη](#)).
- Γρηγόριος Ξενόπουλος, [Στέλλα Βιολάντη](#) (διαθέσιμο ολόκληρο το μυθιστόρημα στην [Ανέμη](#))

2) Παράλληλα κείμενα

- Ρήγας Βελεστινλής, [Σχολείον των ντελικάτων εραστών](#) (απόσπασμα: «Το τσιράκι του εργαστηρίου», πηγή: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα)

[Στο διήγημα ο ήρωας διακόπτει τις σχέσεις του με την παρακόρη του εργαστηρίου όπου δουλεύει, με στόχο να παντρευτεί την κόρη του αφεντικού του]

- Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου, «[Κόρη Ευπειθής](#)». *Κόρη ευπειθής και άλλα διηγήματα*. Αθήνα: Νεφέλη, 1993.

[Ένα συντομότατο διήγημα με θέμα τον πλούσιο γάμο της ευπειθούς κόρης Αμαλίας και την τελική κατάληξή της στο φρενοκομείο]

- Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Θέατρο Τόμος Ε': Η Στέλλα με τα κόκκινα γάντια*. Αθήνα: Κέδρος 1992.

[Πρόκειται για το θεατρικό στο οποίο βασίστηκε το σενάριο της *Στέλλας* του Μιχάλη Κακογιάννη]

- Σωτήρης Χατζάκης, [Θεατρική διασκευή της Φόνισσας του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη](#). Αθήνα: Ιανός, 2004.
- Μαργιάν Σατραπί, *Περσέπολις, Μια αληθινή ιστορία. & Περσέπολις 2. Η επιστροφή*. Αθήνα: Ηλίβατον, 2007.

[Το graphic novel συνιστά ουσιαστικά μια αυτοβιογραφική αφήγηση. Ο 1^{ος} τόμος παρακολουθεί την παιδική ηλικία της Μαργιάν μετά την ιρανική επανάσταση του 1978 και μέχρι τη φυγάδευσή της στη Βιέννη. Στον δεύτερο τόμο, η επιστροφή στο Ιράν σημαδεύεται από τις δυσκολίες επανένταξης αλλά και νέα διλήμματα που

προκύπτουν από τις προσδοκίες της έμφυλης ταυτότητας που βιώνει στο πλαίσιο του θεοκρατικού καθεστώτος]

- Margaret Eleanor Atwood, [Πηνελοπιάδα: ο μύθος της Πηνελόπης και του Οδυσσέα](#)³. Αθήνα: Ωκεανίδα, 2005.

[Όταν γυρίζει ο Οδυσσέας στην Ιθάκη, σκοτώνει τους Μνηστήρες και δώδεκα θεραπεαινίδες της Πηνελόπης. Η Άτγουντ ξαναδιηγείται την ιστορία και αναθέτει την αφήγηση στην Πηνελόπη και στις δώδεκα θεραπεαινίδες της]

- Κατερίνα Αγγελάκη –Ρουκ, [«Λέει η Πηνελόπη»](#). Τα σκόρπια χαρτιά της Πηνελόπης. Θεσσαλονίκη: Εγνατία /Τραμ, 1977.

[Πρωτοπρόσωπη ποιητική κατάθεση με το προσωπείο της Πηνελόπης]

- Κρίστα Βολφ, [Κασσάνδρα](#). Αθήνα: Λιβάνης, 1986.

[Η ανάληψη της αφήγησης από την Κασσάνδρα, που ενσαρκώνει μια διπλή ετερότητα: φύλου και εθνότητας]

- Ανίτα Παναρέτου, [Η παρηγορία των επιστολών σου.... Ευανθία Καϊρη – Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου: Αλληλογραφώντας όπως θα ήθελαν](#). Αθήνα: Ωκεανίδα, 2007.

Παράλληλα κείμενα μη λογοτεχνικά

- [«Το προξενικό»](#). Θυμάται μια ηλικιωμένη αγρότισσα Μικρασιάτισσα»

[Από το βιβλίο: Έλλη Παπαδημητρίου, *Ο κοινός λόγος*, τ. Γ'. Αθήνα: Ερμής, 2003. Πρόκειται για μια συλλογή προφορικών αφηγήσεων]

- Βιρτζίνια Γούλφ, [Ένα δικό σου δωμάτιο](#)

[Απόσπασμα διαθέσιμο στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, μετά από ελεύθερη εγγραφή και απόκτηση κωδικού. Από τον συγκεκριμένο [ψηφιακό φάκελο](#)

³ Το συγκεκριμένο κείμενο προτείνεται γιατί δεν μένει σε μια επιφανειακή αναδιήγηση στο πλαίσιο της πολιτικής ορθότητας (όπως πολλά άλλα έργα αυτής της κατηγορίας). Αντίθετα, δίπλα στη φωνή της Πηνελόπης, οι θεραπεαινίδες λειτουργούν αντιστικτικά, υπενθυμίζοντας ότι ούτε η ανάληψη της διήγησης από τη γυναικεία οπτική γωνία της Πηνελόπης είναι αθώα· η διαφορά τάξης εδώ αποβαίνει ένας καθοριστικός παράγοντας στην εξέλιξη της τύχης των διαφόρων γυναικείων χαρακτήρων.

μπορούν να αξιοποιηθούν εναλλακτικά και άλλα σύντομα κείμενα με θέμα τη γυναικεία γραφή, όπως αυτό του Ε. Ροΐδη για τις «γράφουσες Ελληνίδες»].

Στο "Ένα δικό σου δωμάτιο" η Γούλφ εικάζει ότι ο Σέξπιρ είχε μια αδερφή, ισάζια σε ταλέντο και ευφυΐα, της οποίας η μοίρα διαφέρει ριζικά. Αυτή η φανταστική γυναικεία δεν καταφέρνει να γράψει ούτε μία λέξη και πεθαίνει μόνη, βυθισμένη στον κόσμο της μη έχοντας καταφέρει να εκφράσει ποτέ τη μεγαλοφυΐα της. Εάν είχε βρει τα μέσα και τις συνθήκες να δημιουργήσει, υποστηρίζει η Γούλφ, θα είχε φθάσει στα ίδια επίπεδα απόδοσης με τον "αθάνατο" αμφιθαλή της. [πηγή: BIBLIONET]

3) Εκπαιδευτικό υλικό

Ταινίες

Ελληνόγλωσσες:

- [Η φόνισσα](#), Κώστας Φρέρης (1974)
- [Στέλλα](#), Μιχάλης Κακογιάννης (1955)
- [Η τιμή της αγάπης](#), Τώνια Μαρκετάκη (1984)
- [Το μόνον της ζωής του ταξείδιον](#), Λάκης Παπαστάθης (2001).

Ξενόγλωσσες

- [Η ερωμένη του γάλλου υπολοχαγού](#), Karel Reisz (1981)
- [Ο κύκλος των χαμένων ποιητών](#), Peter Weir (1989)
- [Μπίλυ Έλιοτ](#), Stephen Daldry (2000)
- [Κάν' το όπως ο Μπέκαμ](#), Gurinder Chadha (2002)
- [Big Fish. Απίθανες Ιστορίες](#), Tim Burton (2003)
- [Ερωτευμένη Τζέην](#), Julian Jarrold (2007)
- [Περσέπολις](#), Vincent Paronnaud, Marjane Satrapi (2007)

Ιστοσελίδες:

- [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#)
- [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#)
- [Ψηφιακές συλλογές ΕΛΙΑ](#)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- [Η ψηφιακή συλλογή της Ταινιοθήκης της Ελλάδας](#)
- [Ψηφιακό αρχείο Εθνικού Θεάτρου](#)
- [Εκπαιδευτική Τηλεόραση](#)
- [Ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ](#)

Μεθόδευση της διδασκαλίας

Ως εισαγωγή στη θεματική ενότητα επιλέγεται μια βιωματική άσκηση και στη συνέχεια επιστρατεύονται προηγούμενες *αναγνωστικές* εμπειρίες, βιβλίων και ταινιών. Μετά από αυτές τις πρώτες δραστηριότητες, διαβάζονται στην ολομέλεια σύντομα κείμενα, επιλεγμένα ώστε να αναδυθούν οι ερευνητικές απορίες. Δίνεται επιπλέον εξ αρχής προσοχή στη διάκριση λογοτεχνικών και μη κειμένων και στους διαφορετικούς αφηγηματικούς τους τρόπους.

Στόχος των παραπάνω βημάτων είναι η κατάλληλη οργάνωση της μαθησιακής υποστήριξης (scaffolding) των μαθητών και των μαθητριών. Έτσι, στην α' φάση (*πριν την ανάγνωση*) δίνονται κείμενα με στερεότυπους ή με παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους. Στη β' φάση στις ομάδες ανατίθενται κείμενα που εμπεριέχουν έναν συνθετότερο προβληματισμό περί φύλου ή και θέτουν τα έμφυλα στερεότυπα υπό αμφισβήτηση.

Στη δεύτερη αυτή φάση της ομαδικής εργασίας τα παιδιά διαλέγουν από τα προτεινόμενα κείμενα αυτό που θα διαβάσουν και δημιουργούνται αναγνωστικές ομάδες. Εναλλακτικά, η συγκρότηση των ομάδων μπορεί να γίνει με όποια άλλα κριτήρια, προκειμένου να επιτευχθεί η διαφοροποιημένη διδασκαλία.

Δίνονται οδηγίες για την πορεία εργασιών των ομάδων (με βάση άξονες παρατήρησης και δραστηριότητες κατ' επιλογήν των ίδιων των ομάδων, όχι με την παραδοσιακή πρακτική φύλλων εργασίας με ερωταποκρίσεις), την τελική βιβλιοπαρουσίαση και τον τρόπο αξιολόγησης. Κατά τη διάρκεια της δεύτερης φάσης κρίσιμο στοιχείο είναι η δημιουργία μιας δικτυακής αναγνωστικής κοινότητας (μέσω ιστολογίου ή άλλης πλατφόρμας): οι εβδομαδιαίες αναρτήσεις των ομάδων στόχο έχουν να κινήσουν την περιέργεια των άλλων ομάδων και να προετοιμάσουν το

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

«κοινό» για τις τελικές παρουσιάσεις, να εθίσουν τα μέλη των ομάδων στη συστηματική ανάγνωση (μέσω της τήρησης ενός ημερολογίου ανάγνωσης) και να επιτρέψουν στον εκπαιδευτικό να παρακολουθεί και εκτός τάξης τη δουλειά των ομάδων, να εντοπίζει εγκαίρως προβλήματα και να επεμβαίνει υποστηρικτικά όπου χρειάζεται.

Οι δραστηριότητες της φάσης αυτής εμμένουν σε ζητήματα κατασκευής της έμφυλης ταυτότητας και αφηγηματικών τεχνικών, συνδυάζοντας το έξω και το έσω του κειμένου με έμφαση στην προσωπική ερμηνεία αλλά και στη δημιουργική γραφή, προκειμένου τα παιδιά να οδηγηθούν στην διατύπωση του δικού τους νοήματος. Αποφεύγονται αντίθετα δραστηριότητες που θα οδηγούσαν σε καθαρά κοινωνιολογικές και ιστορικοφανείς προσεγγίσεις, έκκεντρες ή φυγόκεντρες σε σχέση με το λογοτεχνικό διακύβευμα.

Οι τελικές παρουσιάσεις συνοδεύονται από ποικίλες εργασίες (όχι μόνο γλωσσικές) που δημιουργούν θετική στάση απέναντι στην ανάγνωση, ενώ επιχειρείται και η ορίζοντα σύνδεση των κειμένων των διαφορετικών ομάδων μέσω δραστηριοτήτων κοινού τύπου, που θα ενεργοποιήσουν τη συζήτηση στην ολομέλεια. Τέλος, στην γ' φάση, μετά την ανάγνωση, οι μαθητές και οι μαθήτριες παράγουν, όπως προβλέπεται, τον δικό τους λόγο γύρω από το θέμα της διδακτικής ενότητας με ατομικές και ομαδικές εργασίες.

Αναλυτική περιγραφή των φάσεων υλοποίησης του σεναρίου

Α' φάση: Πριν από την ανάγνωση (4-5 διδακτικές ώρες)

1^η διδακτική ώρα: *Βιωματική εισαγωγή στις έννοιες «στερεότυπο» και «έμφυλος ρόλος» / «προσδοκίες του φύλου».*

Αφόρμηση: Προβάλλουμε στην τάξη επιλεγμένα αποσπάσματα από τις ταινίες *Μπίλυ Έλιοτ* και *Κάν' το όπως ο Μπέκαμ*. Στη συνέχεια:

α) συζητάμε τις προσδοκίες που συνδέονται με το φύλο των βασικών πρωταγωνιστών και τον τρόπο που το φύλο τους επηρεάζει τις οικογενειακές τους σχέσεις,

β) προσπαθούμε να εντοπίσουμε άλλους παράγοντες που εμπλέκονται (τάξη, εθνότητα, θρησκεία κλπ.).

Στη συνέχεια, προκειμένου να διαπιστωθούν ενδεχόμενες στερεοτυπικές αναπαραστάσεις για τα φύλα προτείνεται η μέθοδος της ιδεοθύελλας γύρω από δύο βασικά ερωτήματα:

Με ποια θετικά χαρακτηριστικά θα περιγράφατε μια γυναίκα-πρότυπο; [προσδοκίες και (στερεοτυπικά) χαρακτηριστικά που συνδέονται με το γυναικείο φύλο].⁴

Με ποια θετικά χαρακτηριστικά θα περιγράφατε έναν άνδρα-πρότυπο; (προσδοκίες και (στερεοτυπικά) χαρακτηριστικά που συνδέονται με το ανδρικό φύλο).

Η αποτύπωση των αυθόρμητων απαντήσεων των μαθητών και των μαθητριών μπορεί να γίνει στον πίνακα σε στήλες ή σε μορφή εννοιολογικού χάρτη. Στη συνέχεια ζητάμε από κάθε μαθητή να διαλέξει ένα πρότυπο, ανδρικό ή γυναικείο και να γράψει μια σύντομη παράγραφο περιγράφοντας το πρόσωπο αυτό με τα χαρακτηριστικά που η τάξη αποφάσισε ότι ανήκουν τυπικά στο αντίθετο φύλο. Τι αποτελέσματα μας δίνει αυτή η αντιστροφή; Πώς μπορούμε να ξανασκεφτούμε τις δυαδικές αντιθέσεις που έχουμε καταγράψει;

Εναλλακτικά: ζητάμε από τους μαθητές και τις μαθήτριες να διηγηθούν, προφορικά ή γραπτά, ένα περιστατικό κατά το οποίο υπήρξαν το αντικείμενο κάποιας εικασίας εξαιτίας του φύλου τους: μια στιγμή κατά την οποία τους αποδόθηκε ένα χαρακτηριστικό που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα αλλά στον προσδοκώμενο έμφυλο ρόλο που καλούνται να πραγματώσουν.

2-3¹¹ διδακτική ώρα: *Ενεργοποίηση προηγούμενης γνώσης.*

Στην ώρα αυτή επιχειρούμε να συνδέσουμε το θέμα που ήδη διερευνήσαμε με προηγούμενα διαβάσματα. Ζητάμε από τους μαθητές και τις μαθήτριες να θυμηθούν

⁴ Πιθανές απαντήσεις: η τρυφερότητα, η κομψότητα κ.ά. αλλά και γιατί όχι η δυναμικότητα κλπ. Δεν είναι απαραίτητο ότι τα στερεοτυπικά χαρακτηριστικά θα είναι τα ίδια με αυτά προηγούμενων δεκαετιών, ωστόσο οι έμφυλοι ρόλοι εξελίσσονται μεν, παραμένουν δε αυστηρά κοινωνικά προσδιορισμένοι και στενά δεμένοι με μια σειρά από προσδοκίες. Η άσκηση αυτή επικεντρώνεται στα «θετικά» στερεότυπα προκειμένου να καταδειχθεί η δύναμη κάθε είδους στερεοτυπικής ιδέας και να αντιληφθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες συνολικά την έννοια του προσδοκώμενου έμφυλου ρόλου.

λογοτεχνικά έργα με γυναικίους ή ανδρικούς χαρακτήρες σε σύγκρουση λόγω του φύλου τους. Από την δραστηριότητα αυτή μπορούμε να συγκεντρώσουμε στοιχεία για την αναγνωστική εμπειρία της τάξης αλλά και να αξιοποιήσουμε προτάσεις των παιδιών στην επόμενη φάση της διδασκαλίας μας.

Ακόμα κι αν η αναγνωστική ιστορία των μαθητών και των μαθητριών μας είναι φτωχή, μπορούμε να βασιστούμε σε μια λίγο πολύ κοινή εμπειρία: την εξοικείωση με ταινίες της χρυσής εποχής του ελληνικού κινηματογράφου. Ζητάμε επομένως από την τάξη τίτλους ταινιών γύρω από το ζήτημα που μας απασχολεί. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί στο εργαστήριο πληροφορικής: χωρίζουμε την τάξη σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να εντοπίσει στην ψηφιακή συλλογή της [Ταινιοθήκης της Ελλάδας](#) ταινίες της επιλογής της. Στη συνέχεια αναζητά αυθεντικές αφίσες στην [ψηφιακή συλλογή](#) της Ταινιοθήκης αλλά και στη [συλλογή καλλιτεχνικής ζωής του ΕΛΙΑ](#) και διερευνά αν και πώς προβάλλεται ο έμφυλος ρόλος στην αφίσα της ταινίας. Η χρήση στερεοτυπικών εικόνων του φύλου στον λαϊκό κινηματογράφο της δεκαετίας του '60 μπορεί να αξιοποιηθεί ακριβώς για να προκαλέσουμε την τάξη να σκεφτεί κριτικά πάνω στο ζήτημα της αναπαράστασης. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα παρουσιάζει σύντομα την ταινία και την αφίσα που επέλεξε και οι υπόλοιπες ομάδες προτείνουν προφορικά εναλλακτικούς τίτλους ή λεζάντες για την αφίσα. Το υλικό που συγκεντρώθηκε μπορεί να αξιοποιηθεί για τη δημιουργία μιας μικρής πολυμεσικής παρουσίασης με θέμα «έμφυλα στερεότυπα στον ελληνικό κινηματογράφο της δεκαετίας του 1960».

[Η δραστηριότητα, αν και προβλέπει περιορισμένη χρήση των ΤΠΕ, ασκεί ωστόσο τα παιδιά στην αναζήτηση σε πλούσιες ψηφιακές συλλογές και βάσεις δεδομένων και επιπλέον λειτουργεί ως προετοιμασία για την εργασία όσων ομάδων ασχοληθούν με σύγκριση λογοτεχνικών έργων με κινηματογραφικές ταινίες. Επιπλέον, η εισαγωγική αυτή επαφή με τη λειτουργία των διαφορετικών σημειωτικών τρόπων και η έμφαση στην πολυτροπικότητα προετοιμάζει τα παιδιά για την κριτική σύνθεση του δικού τους πολυμεσικού υλικού].

4-5^η διδακτική ώρα: Όλη η τάξη διαβάζει σύντομα κείμενα. Συγκρότηση των ομάδων και γνωριμία με τα κείμενα προς παρουσίαση μέσα από μικρές δραστηριότητες δημιουργικής γραφής.

Από τα κείμενα του βιβλίου μας διαβάζουμε ως ολομέλεια τα εξής κείμενα:

- Παραλογές: «[Του νεκρού αδελφού](#)», «[Της νύφης που κακοπάθησε](#)»

Με αφορμή την ερώτηση του εγχειριδίου «*Τι φανερώνει η συζήτηση στο οικογενειακό συμβούλιο (α) για τον τύπο της οικογένειας και (β) για τις αντιλήψεις των μελών της οικογένειας;*» εντοπίζουμε τους έμφυλους ρόλους στην οικογένεια και ζητάμε από τους μαθητές και τις μαθήτριες να προσπαθήσουν να εντοπίσουν ιστορικά/χρονικά το συγκεκριμένο ποίημα/τραγούδι: Πότε πιστεύουν ότι δημιουργήθηκε; Σε ποιους πιστεύουν ότι απευθύνεται; Ποιος κοινωνικός θεσμός θίγεται; (προξενιό). Δεν εμμένουμε σε ζητήματα μορφής και τεχνικής του δημοτικού τραγουδιού καθώς στην Α΄ Λυκείου ακολουθεί η επόμενη θεματική ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση». Εναλλακτικά, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί εδώ (ή και παρακάτω) απόσπασμα από τον *Ερωτόκριτο* (για τη συγκεκριμένη περίπτωση δεν προσφέρονται τόσο τα αποσπάσματα που ανθολογούνται στο εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου όσο το αντίστοιχο στο [βιβλίο της Γ΄ Γυμνασίου \[Γ. 891-936. Διάλογος ρήγα Ηρακλή και Πεζόστρατου\]](#).

Στη συνέχεια από το παραμυθικό στοιχείο του δημοτικού τραγουδιού, περνάμε σε εντοπισμένα ιστορικά κείμενα ποικίλου είδους:

- Ανδρέας Λασκαράτος, [\[Η προίκα\]](#)

Και σε αυτήν την περίπτωση μπορούμε να αξιοποιήσουμε τις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου ως αφορμή για μια ευρύτερη συζήτηση:

- *Πώς παρουσιάζει ο Λασκαράτος τη ζωή της γυναίκας στο πατρικό και στο συζυγικό σπίτι;*
- *Πώς κρίνει την αγωγή των κοριτσιών και τι προτείνει για τη βελτίωσή της;*
- *Νομίζετε ότι οι απόψεις του Λασκαράτου έχουν κάτι να πουν στην εποχή μας;*

Επιπλέον ζητάμε και πάλι από τους μαθητές και τις μαθήτριες να προσπαθήσουν να εντοπίσουν στην ιστορική του εποχή το συγκεκριμένο κείμενο.

Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορούμε να αξιοποιήσουμε και τους προτεινόμενους ψηφιακούς πόρους που συνοδεύουν το κείμενο του Λασκαράτου στην εμπλουτισμένη έκδοχή του ηλεκτρονικού βιβλίου στο Ψηφιακό Σχολείο. Πρόκειται για:

α) απόσπασμα από τον πρόλογο του βιβλίου στο οποίο ο συγγραφέας θίγει εισαγωγικά το ζήτημα του γάμου, της προίκας αλλά και της μόρφωσης των γυναικών

β) ένα παράλληλο κείμενο, το διήγημα της Ευγενίας Ζωγράφου, "Με Χιμαίρας!"

γ) σύνδεση με το κείμενο [«Η γυναικεία εξάρτηση και η εφημερίς των κυριών»](#) (πηγή Ελληνική Ιστορία – Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού). Πρόκειται για παρουσίαση ενός χαρακτηριστικού άρθρου από την *Εφημερίδα των Κυριών*, με θέμα τον περιορισμό των γυναικών στον ιδιωτικό χώρο του οίκου (ωστόσο για την κατανόησή του και την ένταξη στο ιστορικό πλαίσιο, απαιτείται και η [σύντομη παρουσίαση](#) της γυναικείας δραστηριότητας και της έκδοσης της *Εφημερίδος*. Επιπλέον, σε περίπτωση που ο εκπαιδευτικός θέλει να επεκτείνει τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, σημειώνουμε ότι τα τεύχη της *Εφημερίδος* βρίσκονται ψηφιοποιημένα στην [Ψηφιοθήκη](#) του Α.Π.Θ.).

Εφόσον αξιοποιήσουμε και τους παραπάνω πόρους εμπλουτισμού, θα έχουμε πια στη διάθεσή μας κείμενα από διαφορετικά κειμενικά είδη: δοκίμιο, διήγημα, απόσπασμα από άρθρο της φεμινιστικής *Εφημερίδος* (πρωτογενής ιστορική πηγή). Σε αυτά μπορούμε να προσθέσουμε ένα ακόμα σύντομο διήγημα και μία προφορική μαρτυρία (των μέσων του 20^{ου} αιώνα):

- Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου, [«Κόρη Ευπειθής»](#) (εναλλακτικά, Ρήγας Βελεστινλής, «Το τσιράκι του εργαστηρίου»)/απόσπασμα από το [Σχολείον των ντελικάτων εραστών](#) ή Ι. Καρατζάς, [Ερωτος αποτελέσματα](#)/ανθολογημένο απόσπασμα στο σχολικό εγχειρίδιο).
- [Το προξενιό. Θυμάται μια ηλικιωμένη αγρότισσα Μικρασιάτισσα](#) (από το βιβλίο: Έλλη Παπαδημητρίου, *Ο κοινός λόγος*, τ. Γ'. Αθήνα: Ερμής, 2003.

Βασικός άξονας της συζήτησης: η κοινωνική θέση της γυναίκας τον 19^ο-20^ο αιώνα και η σύνδεση της με τον θεσμό του γάμου⁵:

- Μπορούμε να αναζητήσουμε κοινά στοιχεία αλλά και διαφορές στον τρόπο που συζητούν το ζήτημα της προίκας (ειδικότερα) και της γυναικείας απελευθέρωσης;
- Μπορούμε να τα τοποθετήσουμε στην εποχή τους και να παρακολουθήσουμε διαχρονικά το ζήτημα της γυναικείας εξάρτησης μέσω του γάμου;
- Τι είδους έμφυλα στερεότυπα μπορούμε να ανιχνεύσουμε στα κείμενα; Ανατρέπονται ή επιβεβαιώνονται;
- Πώς βοηθά η γνώση του ιστορικού πλαισίου στην κατανόηση του κειμένου;

Όταν ολοκληρωθεί η ανάγνωση και η συζήτηση των παραπάνω κειμένων (όσων επιλεγούν προς εξέταση), προχωράμε στη συγκρότηση των ομάδων⁶ και στην προετοιμασία τους. Στο σημείο αυτό προσπαθούμε να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον και την περιέργεια των παιδιών για τα βιβλία που πρόκειται να διαβάσουν μέσα από δημιουργικές-εμφυχωτικές δραστηριότητες:

α) Να διηγηθούν συνεργατικά και προφορικά μια μικρή ιστορία με βάση τους τίτλους όλων των κειμένων (αλυσίδα αφήγησης).

β) Να διαλέξουν έναν τίτλο ή να διαβάσουν την 1^η παράγραφο από τα κείμενα που δόθηκαν στην ομάδα τους και να προσπαθήσουν να προβλέψουν την υπόθεση.

Β' Φάση: Ανάγνωση (16 διδακτικές ώρες)

Η τάξη σε ομάδες μελετά ολόκληρα κείμενα (16 ώρες = 8 εβδομαδιαία δίωρα)

⁵ Η δραστηριότητα αυτή λειτουργεί και ως προετοιμασία για την εργασία όσων ομάδων θα ασχοληθούν με κείμενα του 19^{ου} ή και του 20^{ου} αιώνα με τη θεματική αυτή, βλ. παρακάτω.

⁶ Πιθανές διαδρομές για τη συγκρότηση των ομάδων: α) τα παιδιά επιλέγουν ομάδα με βάση ποιο κείμενο θέλουν να διαβάσουν β) οι ομάδες συγκροτούνται μέσα από δραστηριότητες τυχαίες ή προσεχτικά επιλεγμένες ώστε να δημιουργηθούν ετερογενείς ομάδες. Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα κείμενα είναι διαβαθμισμένης γλωσσικής και αναγνωστικής δυσκολίας, ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι μειώνονται οι απαιτήσεις και οι προσδοκίες μας από τους αδύνατους μαθητές: αντίθετα όλα τα κείμενα συνοδεύονται από εξίσου απαιτητικές δραστηριότητες, που διαφοροποιούνται ωστόσο ως προς το είδος των δεξιοτήτων που απαιτούν: γλωσσικές, μη γλωσσικές κλπ.

Δεδομένης της τάσης αύξησης του αριθμού παιδιών ανά τάξη, το συγκεκριμένο σενάριο προβλέπει τη δημιουργία έξι ομάδων των τεσσάρων ατόμων. Σε κάθε ομάδα δίνονται οι βασικοί άξονες ανάγνωσης, δηλαδή τα ερωτήματα στα οποία θα πρέπει να απαντήσουν στο πρώτο, σύντομο κομμάτι της βιβλιοπαρουσίασής τους, αλλά και δραστηριότητες-ερευνητικές εργασίες, από τις οποίες επιλέγουν. Οι πρώτες δώδεκα διδακτικές ώρες (έξι περίπου εβδομάδες) αφιερώνονται στη δουλειά των ομάδων. Στις τέσσερις τελευταίες διδακτικές ώρες γίνονται οι παρουσιάσεις των έξι ομάδων.

Σύμφωνα με το νέο πρόγραμμα σπουδών ([Οδηγός Εκπαιδευτικού για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση \(2011\)](#)), η παρουσίαση καλό είναι να έχει τα εξής διακριτά μέρη:

α) *Σύντομη αναφορά στα βασικά στοιχεία μιας ιστορίας.*

Οι ομάδες καλούνται να απαντήσουν σύντομα σε ερωτήσεις γενικής παρουσίασης, κοινές για όλες τις ομάδες, μαζί με λίγα βιογραφικά στοιχεία για τον συγγραφέα.

β) *Ανάγνωση χαρακτηριστικών αποσπασμάτων από το βιβλίο.*

2-3 αποσπάσματα από το βιβλίο που να τεκμηριώνουν το πρώτο μέρος της παρουσίασης, αναγνωσμένα με όσο το δυνατόν αρτιότερο τρόπο.

γ) *Παρουσίαση ερευνητικών εργασιών*

Οι ομάδες παρουσιάζουν εικαστικές, δραματικές, κειμενικές, ερευνητικές, γραπτές εργασίες, αλλά κυρίως εκφράζουν τις ερμηνείες, τις απόψεις, τις εκτιμήσεις τους για το θέμα του βιβλίου, για τους ήρωες.

Το συγκεκριμένο σενάριο προτείνει τις ακόλουθες δραστηριότητες:

A. Κοινοί άξονες παρατήρησης για την τελική παρουσίαση

Ζητάμε από τις ομάδες να μελετήσουν τα κείμενα επιμένοντας στους έμφυλους ρόλους όπως πραγματώνονται από τους πρωταγωνιστές και προσπαθώντας να ερμηνεύσουν μέσα από συγκεκριμένες αναφορές στα κείμενα τη λειτουργία του φύλου σε κάθε μια από τις περιπτώσεις. Στο πρώτο μέρος της παρουσίασης θα κληθούν να απαντήσουν σύντομα στις εξής ερωτήσεις (προσέχουμε ώστε οι

ερωτήσεις να λειτουργούν ως άξονες ανάγνωσης και να μην είναι καθοδηγητικές της ερμηνείας):⁷

- Πότε γράφεται το κείμενο;
- Πότε εκτυλίσσεται η ιστορία; Σημειώστε μια λεπτομέρεια της εποχής κατά την οποία ξετυλίγονται τα γεγονότα.
- Πρόκειται για μυθοπλαστική ιστορία ή βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα (ή κάτι ενδιάμεσο);
- Πότε και πού έγινε η (πρώτη) ανάγνωση; Σε ποιον αναγνώστη απευθύνεται;
- Πού εκτυλίσσεται η ιστορία;
- Ποια είναι η δομή του βιβλίου; (μέρη, κεφάλαια κλπ.)
- Ποιο είναι το θέμα του βιβλίου;
- Ποιοι είναι οι βασικοί ήρωες;
- Τι συμβαίνει; Ποια είναι τα βασικά γεγονότα της πλοκής;
- Ποιος μιλά, ποιος είναι ο αφηγητής;
- Ποιανού ιστορία είναι αυτή;
- Ποιος ονομάζεται και ποιος όχι;
- Ποιος μιλά και ποιος σιωπά; Ποιανού τις σκέψεις ακούμε;
- Ποιος δρα και σε ποιον ασκείται η δράση; Πώς σχετίζεται η δράση με το φύλο;
- Ποιος παρατηρεί και ποιος παρατηρείται;
- Ποιος κατέχει περιουσία και ποιος είναι εξαρτώμενος;
- Ποιοι κώδικες συμπεριφοράς ή αξίες συγκρούονται;

⁷ Οι συγκεκριμένες ερωτήσεις αποτελούν συνδυασμό των ενδεικτικών ερωτήσεων στον [Οδηγό Εκπαιδευτικού για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση \(2011\)](#) και αυτών που προτείνει η L. Paul στο *Reading Other-Ways*, 16-17. Woodchester: The Thimble Press, 1998 (όπως παρατίθενται στο Μένη Κανατσούλη, *Ο ήρωας και η ηρωίδα με τα χίλια πρόσωπα. Νέες απόψεις για το φύλο στην παιδική λογοτεχνία*. Αθήνα: Gutenberg, 2008), ειδικά επεξεργασμένο για τη θεματική του συγκεκριμένου σεναρίου.

Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης τηρείται ημερολόγιο ανάγνωσης (σε μορφή συνεργατικού ιστολογίου), κοινό για όλες τις ομάδες. Κάθε εβδομάδα τα μέλη της ομάδας ενημερώνουν το κοινό ιστολόγιο με τα εξής:

- α) μια επιλογή αποσπάσματος από την μέχρι τότε ανάγνωσή τους
- β) μια σύντομη πρόβλεψη για τη συνέχεια της ιστορίας
- γ) μια πράξη ενός χαρακτήρα
- δ) ένα στοιχείο περιγραφής ενός χαρακτήρα (εξωτερικής ή εσωτερικής), με έμφαση στα έμφυλα χαρακτηριστικά.

Κάθε μέλος της ομάδας επιφορτίζεται με ένα από τα παραπάνω, ώστε να δημιουργηθούν και διακριτοί ρόλοι εντός των ομάδων. Κατά τη διάρκεια των διδακτικών ωρών εντός της τάξης, τα πρώτο μέρος αφιερώνεται στη συζήτηση για το υλικό της εβδομάδας που έχει αναρτηθεί, ενώ το υπόλοιπό στην εργασία των ομάδων. Το υλικό που συγκεντρώνεται σταδιακά μπορεί να αξιοποιηθεί και στο πρώτο μέρος της τελικής βιβλιοπαρουσίασης.

Για τη δημιουργία μιας ψηφιακής αναγνωστικής κοινότητας μπορεί επίσης να αξιοποιηθεί μια πλατφόρμα ασφαλούς κοινωνικής δικτύωσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όπως είναι το [Edmodo](#). Η αξιοποίηση μιας τέτοιας πλατφόρμας επιτρέπει και διευκολύνει τη συζήτηση σε πραγματικό χρόνο κατά τη διάρκεια του σταδίου της ανάγνωσης, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για την ανάρτηση υποστηρικτικού υλικού.

B. Δραστηριότητες ανά ομάδα για την τελική παρουσίαση

Δίνονται στη συνέχεια προτάσεις για τη δημιουργία ομάδων μαζί με ενδεικτικές δραστηριότητες.

1^η ομάδα. Το πρότυπο της «τίμιας» γυναίκας

Κείμενα: Μία νουβέλα και ένα (δίτομο) graphic novel

- Κωνσταντίνος Θεοτόκης, [Η τιμή και το χρήμα](#)
- Μαργιάν Σατραπί, *Περσέπολις, Μια αληθινή ιστορία.*⁸

⁸ Προτείνεται η ανάγνωση και των 2 τόμων· στο πρωτότυπο εκδόθηκε ως ενιαίο έργο.

Πρόσθετο προαιρετικό υλικό:

Οι κινηματογραφικές μεταφορές των δύο κειμένων: *Η τιμή της αγάπης*, *Περσέπολις*.

Πρόσθετοι άξονες παρατήρησης:

1. Ποια η σχέση του πρώτου κειμένου με την ιστορική πραγματικότητα; Ποια του δεύτερου; Ποια γεγονότα είναι μυθοπλαστικά και ποια πραγματικά;
2. Πώς συζητούν τα δύο αυτά κείμενα την έννοια της (γυναικείας) τιμής και ντροπής; Πώς συνδέεται η έννοια της τιμής με κοινωνικές προκαταλήψεις; Ποιοι άλλοι παράγοντες εκτός από το φύλο επηρεάζουν την κοινωνική θέση των γυναικών στα δύο κείμενα; Πώς αντιδρούν οι κεντρικοί γυναικείοι χαρακτήρες;
3. Πώς χρησιμοποιεί η Σατραπί τις δυνατότητες του ασπρόμαυρου σκίτσου για να αποδώσει κομβικά σημεία της αφήγησης;

Δραστηριότητες (επιλέγεται μία για την τελική παρουσίαση)

1. Δημιουργία ενός Wiki συνεργατικής γραφής με θέμα «Από την Κέρκυρα των αρχών του 20^{ου} αιώνα στο Ιράν και στη Βιέννη του τέλους του 20^{ου} αιώνα: δύο μητέρες διηγούνται»: (Η σίόρα Επιστήμη για την Ρήνη και η μητέρα της Μαργιάν για την δική της κόρη εκμυστηρεύονται τους φόβους και τις προσδοκίες για τις κόρες τους)
2. Επιλογή σκηνών από τη νουβέλα του Θεοτόκη και εικονογράφησή τους με τον τρόπο του graphic novel.

2^η ομάδα. Έμφυλοι ρόλοι και πατριαρχική κοινωνία

Κείμενα: Η νουβέλα του Παπαδιαμάντη και οι μεταφορές της

- Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [Η φόνισσα](#)
- Σωτήρης Χατζάκης, [Θεατρική διασκευή της Φόνισσας του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη](#). Αθήνα: Ιανός, 2004.

Πρόσθετο προαιρετικό υλικό:

Καθώς πρόκειται ίσως για το πιο δύσκολο προσπελάσιμο γλωσσικά κείμενο, δίνεται άφθονο υποστηρικτικό υλικό:

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Η απόδοση στη νεοελληνική της *Φόνισσας* του Παπαδιαμάντη από τον Γιώργο Αριστηνό (Ελληνικά Γράμματα, 2006)
- [Τρέιλερ](#) θεατρικής παράστασης: (παράσταση –χειμώνας 2011– με αφορμή τα 100 χρόνια από τον θάνατο του συγγραφέα)
- Τηλεοπτική μεταφορά της *Φόνισσας* σε 3 επεισόδια με γυρίσματα στους φυσικούς χώρους της Σκιάθου. Σκηνοθεσία: Άγγελος Κοβότσος, σενάριο: Βάσω Χεκίμογλου. Πηγή: Οπτικοακουστικό αρχείο της ΕΡΤ 1993)
- Κινηματογραφική μεταφορά: *Η φόνισσα* (1974) Σκηνοθεσία: Κώστας Φέρρης, σενάριο: Κώστας Φέρρης & Δήμος Θεός, ερμηνεία: Μαρία Αλκαίου. Η ταινία ωστόσο είναι δυσεύρετη και για αυτό προτείνεται προαιρετικά στο πλαίσιο του σεναρίου. Αποσπάσματα της ταινίας προβάλλονται και στο τελευταίο μέρος του ντοκιμαντέρ της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης [Παπαδιαμάντης-Ελύτης «Φόνισσα»](#) και συνοδεύονται από αφήγηση και απόπειρα ερμηνευτικής προσέγγισης.
- Συνέντευξη του Σ. Χατζάκη στο [ΒΗΜΑ](#)
- [Τα βίντεο που δημιουργούν οι ίδιοι οι μαθητές στο πλαίσιο διαγωνισμού της εκπαιδευτικής τηλεόρασης](#)

Πρόσθετοι άξονες παρατήρησης:

1. Πώς περιγράφονται οι γυναικείοι χαρακτήρες; Πώς οι ανδρικοί; Με βάση ποια οπτική γωνία;
2. Εντοπίστε στο κείμενο στοιχεία που δείχνουν πώς βιώνουν οι χαρακτήρες την έμφυλη ταυτότητά τους (άνδρες και γυναίκες). Ποιες κοινωνικές παραμέτρους επηρεάζουν την υποκειμενικότητά τους;

Δραστηριότητες (επιλέγεται μία για την τελική παρουσίαση).

1. Κατασκευή πρωτοσέλιδου εφημερίδας της εποχής, κεντρική θέση στο οποίο έχει το δικαστικό ρεπορτάζ από τη φανταστική δίκη της Φραγκογιαννούς,

2. Παιχνίδι ρόλων: ορισμένα παιδιά υιοθετούν έναν ρόλο-χαρακτήρα ενώ η υπόλοιπη τάξη μπορεί να θέσει ερωτήσεις στους χαρακτήρες που ενσαρκώνουν.

3^η ομάδα: Ανδρικά πρότυπα και ματαιωμένες προσδοκίες.

Κείμενα:

- Γ. Βιζυηνός, [Ο Μοσκόβ-Σελήμ](#), [Το μόνον της ζωής του ταξίδιου](#)
- Ταινία: *Big fish*. *Απίθανες ιστορίες*⁹.

Πρόσθετο προαιρετικό υλικό:

Ταινίες: *Το μόνον της ζωής του ταξίδιου*

Πρόσθετοι άξονες παρατήρησης:

1. Ποια είναι η σχέση του Μοσκόβ-Σελήμ με τον πατέρα του; Πώς επηρεάζει αυτή η σχέση τη ζωή του; Πώς συνδέεται με τον παράγοντα του φύλου;
2. Ποια η σχέση του φύλου του παππού με «το μόνον της ζωής του ταξίδι»;
3. Τι έμφυλα στερεότυπα μπορείτε να εντοπίσετε στα δύο διηγήματα;
4. Επισήμανση της οπτικής γωνίας βάσει της οποίας μας «αποκαλύπτονται» οι δύο χαρακτήρες.
5. Πώς συνδέεται η ταινία *Big Fish* με τα δύο διηγήματα του Βιζυηνού; Μπορείτε να εντοπίσετε κοινούς θεματικούς άξονες; Πώς διαφέρει;

Δραστηριότητες (επιλέγεται μία για την τελική παρουσίαση)

Ας υποθέσουμε ότι ο Μοσκόβ-Σελήμ συναντά τον παππού του Γιωργή. Για ποια πράγματα θα μιλούσαν; Τι ιστορίες θα έλεγαν ο ένας στον άλλο; Μπορείτε να αναπαραστήσετε τη συνάντηση αυτή:

- α) αφηγηματικά, μέσα από μια συνεργατική κατασκευή ενός διαλόγου
- β) με δραματοποίηση.

⁹ Αν υπάρχει χρόνος, μπορεί να διαβαστεί το ομώνυμο μυθιστόρημα του Dianel Wallace, στο οποίο βασίστηκε η ταινία, (Ωμέγα, 2004).

4^η ομάδα. Φύλο και καλλιτεχνική δημιουργία.

Κείμενα: Δύο σύντομα αποσπάσματα μη λογοτεχνικού λόγου (απομνημόνευμα-δοκίμιο) και ένα ολόκληρο μυθιστόρημα. Η τελική βιβλιοπαρουσίαση θα αφορά το μυθιστόρημα αλλά θα αντλεί στοιχεία εν είδει εισαγωγής και από τα δύο πρώτα. Σε περίπτωση που δεν φτάνει ο χρόνος, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αφαιρέσει ή να αντικαταστήσει κάποια από τα κείμενα (κάτι που ισχύει φυσικά στις περιπτώσεις όλων των ομάδων).

- Β. Γούλφ, [Ένα δικό σου δωμάτιο \(απόσπασμα\)](#)
- Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου, *Αυτοβιογραφία* (το [απόσπασμα που ανθολογείται στα ΚΝΛ Γ΄ Γυμνασίου](#))
- Ρέα Γαλανάκη, *Ελένη ή ο κανένας*, Καστανιώτης, Αθήνα 2004¹⁰.

Πρόσθετο προαιρετικό υλικό:

- Ανίτα Παναρέτου, [Η παρηγορία των επιστολών σου...](#), «*Ευανθία Καΐρη – Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου: Αλληλογραφώντας, αλληλογραφώντας όπως θα ήθελαν*». Αθήνα: Ωκεανίδα, 2007¹¹

Ταινίες: *Becoming Jane/Ερωτευμένη Τζέιν* (η πορεία της Τζέιν Ωστιν προς τη συγγραφή) καθώς και δύο ταινίες που θίγουν το ζήτημα της καταπιεσμένης καλλιτεχνικής φύσης από την πλευρά του άνδρα: *Ο κύκλος των χαμένων ποιητών*, *Billy Eliot*.

Πρόσθετοι άξονες παρατήρησης:

- Η στάση του πατέρα στα δύο κείμενα. Επισήμανση της οπτικής γωνίας με βάση την οποία κατασκευάζεται η μορφή του πατέρα.
- Η διαφορά αυτοβιογραφίας και μυθιστορηματικής βιογραφίας και συνάμα η ιστορικότητα των δύο κειμένων: πότε γράφεται το ένα και πότε το άλλο; με ποιόν σκοπό; κλπ.

¹⁰ Εναλλακτικά, μπορεί να δοθεί ολόκληρο το κείμενο της Μαρτινέγκου και να συνδυαστεί με την ανάγνωση του αποσπάσματος από το έργο της Γαλανάκη που ανθολογείται στα ΚΝΛ Γ΄ Γυμνασίου: «[Η μεταμπίεση](#)».

¹¹ Μπορούν να επιλεγούν κάποια κεφάλαια μόνο με επιστολές για να δοθούν ως συνοδευτικό υλικό.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Ο περιορισμός των γυναικών στον ιδιωτικό χώρο και η ανάγκη μεταμφίσεως (υιοθέτησης ενός άλλου έμφυλου ρόλου) για την δραστηριοποίησή τους στον δημόσιο χώρο.

Δραστηριότητες (επιλέγεται μία για την τελική παρουσίαση)

1. Δημιουργία πολυμεσικής παρουσίασης με θέμα «Ένα δικό τους δωμάτιο: η βιβλιοθήκη της Ελισάβετ, η πινακοθήκη της Ελένης». Τι είδους έργα θα έγραφε η Ελισάβετ; Τι είδους έργα ζωγράφιζε η Ελένη; Φανταστείτε τους τίτλους των κειμένων και των πινάκων της Ελένης. Συνδυάστε κάποια από αυτά για τη δημιουργία φανταστικών εξωφύλλων.
2. Δημιουργία Wiki συνεργατικής γραφής με θέμα «Η Ελισάβετ και η Ελένη ανταλλάσσουν επιστολές».

5^η ομάδα. Δυνατές φωνές: το γυναικείο πρότυπο και η ανατροπή του

Κείμενα: θεατρικό έργο και η κινηματογραφική του απόδοση

- Ι. Καμπανέλλης, *Θέατρο, Τόμος Ε': Η Στέλλα με τα κόκκινα γάντια*. Αθήνα: Κέδρος, 1992.
- Ταινία: [Στέλλα](#) (1955). Σενάριο/ Σκηνοθεσία Μιχάλης Κακογιάννης.

Πρόσθετο προαιρετικό υλικό:

Ταινίες της ίδιας κινηματογραφικής περιόδου με διαφορετική οπτική: *Δεσποινίς Διευθνήτς*, *Το ξύλο βγήκε από τον παράδεισο* κλπ.

Επιπλέον άξονες παρατήρησης:

Η τελική βιβλιοπαρουσίαση θα αφορά την αναπαράσταση ανδρικών και γυναικείων ταυτοτήτων στο θεατρικό και στην ταινία καθώς και σύγκριση των δύο ως προς τις επιλογές αναπαράστασης της κεντρικής ηρωίδας αλλά και των υπολοίπων γυναικείων και ανδρικών χαρακτήρων. Είναι επίσης δυνατόν να αξιοποιηθούν προαιρετικά, ως μέτρο σύγκρισης, στοιχεία από την κινηματογραφική δραστηριότητα της Α΄ Φάσης (βλ. και παραπάνω στο πρόσθετο προαιρετικό υλικό).

Δραστηριότητες (επιλέγεται μία για την τελική παρουσίαση)

1. Μετατροπή μιας θεατρικής/κινηματογραφικής σκηνής σε αφήγηση: μια σελίδα από το ημερολόγιο της Στέλλας.
2. Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη με θέμα τον χαρακτήρα της Στέλλας και τη χαρτογράφηση των σχέσεων των χαρακτήρων σε θεατρικό και ταινία: πώς την βλέπουν οι ανδρικοί χαρακτήρες; Πώς τους βλέπει αυτή; Δημιουργία αντίστοιχου χάρτη για τον χαρακτήρα του Μίλτου.
3. Δημιουργία μιας σύγχρονης μουσικής ανθολογίας για μια νέα μουσική επένδυση της ταινίας ή του θεατρικού.

6^η ομάδα. Η άλλη πλευρά της ιστορίας.

- Margaret Eleanor Atwood, *Πηνελοπιάδα: ο μύθος της Πηνελόπης και του Οδυσσέα*.
- Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ, [Τα σκόρπια χαρτιά της Πηνελόπης](#)

Πρόσθετοι άξονες παρατήρησης:

1. Οι αλλαγές στην οπτική γωνία της αφήγησης και στην αφηγηματική φωνή και πώς αντιστοιχούν στις πολλαπλές οπτικές ερμηνείας των γεγονότων. Πώς συνδέονται οι αλλαγές αυτές με τον παράγοντα του φύλου; Πώς με άλλους παράγοντες;
2. Ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στην Πηνελόπη του μύθου και του λογοτεχνικού κειμένου (ή αντίστοιχα ανάμεσα στην Κασσάνδρα του μύθου και του λογοτεχνικού κειμένου κλπ.)

Δραστηριότητες (επιλέγεται μία για την τελική παρουσίαση).

1. Κατασκευή πρωτοσέλιδου εφημερίδας, κεντρική θέση στο οποίο έχει το δικαστικό ρεπορτάζ από τη φανταστική δίκη του Οδυσσέα.
2. Μια επιστολή της Πηνελόπης προς τον Οδυσσέα.

Γ' Φάση: Μετά την ανάγνωση (4-5 διδακτικές ώρες)

Αρχικά αναζητούνται κοινοί άξονες ανάμεσα στα κείμενα που παρουσιάστηκαν και επιχειρείται η οριζόντια σύνδεση των κειμένων με βάση ομοιότητες και διαφορές ως προς τα έμφυλα πρότυπα που οικοδομούν, τους τρόπους αφήγησης αλλά και την

ειδολογική κατάταξή τους. Καλό είναι οι βιβλιοπαρουσιάσεις να έχουν γίνει ανά δυάδες ομάδων με θέματα-εργασίες που μπορούν να προκαλέσουν επιμέρους παραλληλισμούς: π.χ. Η *Φόνισσα* και η *Πηνελοπιάδα* θέτουν το ζήτημα της δικαιοσύνης, το *Περσέπολις* μπορεί να συγκριθεί με το *Ελένη ή ο Κανένας* ως προς τη διαφορά απομνημονεύματος-μυθιστορηματικής βιογραφίας κλπ. Παράλληλα γίνονται και ερωτήσεις αναστοχασμού-σύνδεσης με προσωπικά βιώματα. Στη συνέχεια προτείνονται οι παρακάτω δραστηριότητες:

- Προκειμένου να επιμείνουμε περισσότερο στην ιστορικότητα των κειμένων, μπορεί να γίνει η παρακάτω δραστηριότητα: δημιουργία ψηφιακής χρονογραμμής των κειμένων όπου κάθε έργο θα τοποθετηθεί στο κατάλληλο σημείο του χρονολογικού άξονα και θα συνδεθεί με άλλο υλικό σχετικά με την εποχή δημιουργίας του (π.χ. ιστορικά γεγονότα, πίνακες ζωγραφικής, φωτογραφίες, μουσική, βίντεο κλπ.). Η εκ νέου σύγκριση έργων που βρίσκονται χρονολογικά κοντά, μπορεί να οδηγήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες σε νέα συμπεράσματα ενώ η κριτική σύνθεση πολυμεσικού υλικού θα πρέπει να βασιστεί σε στοιχεία ιστορικότητας τόσο εξωτερικά (π.χ. συγγραφέας) όσο και εσωτερικά, δηλαδή στοιχεία του ιστορικού-κοινωνικού πλαισίου που εγγράφονται στο ίδιο το κείμενο.
- Με αφορμή την παρουσίαση του κειμένου της Άτγουντ, ζητάμε να επιλέξουν τα παιδιά κάποια ιστορία (από αυτές που παρουσιάστηκαν ή από άλλες γνωστές εμβληματικές ιστορίες/μύθους του ελληνικού ή του παγκόσμιου πολιτισμού) και να επιχειρήσουν την αναδιήγησή της με βασικό εργαλείο την αλλαγή οπτικής γωνίας/αφηγηματικής φωνής με βάση το φύλο.

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης¹² προτείνεται να πραγματοποιηθεί ατομικά και μπορεί να πάρει την ακόλουθη μορφή:

¹² Η συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι καλό να επιλεγεί αν θέλουμε να επιμείνουμε περισσότερο στο κομβικό ζήτημα της (έμφυλης) οπτικής γωνίας της αφήγησης, ενόψει μάλιστα ανάλογης δραστηριότητας που θα ζητηθεί και ως τελική αξιολόγηση στις προαγωγικές εξετάσεις.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Το Wiki των πολλαπλών οπτικών: οι μαθητές και οι μαθήτριες επιλέγουν να διηγηθούν την ίδια ιστορία ανά ομάδες από την οπτική γωνία διαφορετικών χαρακτήρων ο καθένας. Κάθε ομάδα δημιουργεί ένα Wiki οι ενότητες του οποίου αντιστοιχούν στην νέα αφήγηση κάθε χαρακτήρα. Έτσι δημιουργείται ένα δίκτυο πολλαπλών αφηγηματικών γραμμών που συνομιλούν μεταξύ τους γύρω από τον ίδιο πυρήνα της αρχικής ιστορίας.
- Με αφορμή την παρουσίαση της *Στέλλας* του Καμπανέλη ζητάμε από τα παιδιά να φανταστούν άλλες Στέλλες του σήμερα: μια με κίτρινα γάντια, μία με μωβ κλπ. και να δημιουργήσουν έναν νέο χαρακτήρα καταγράφοντας κάποια στοιχεία του: το αγαπημένο της βιβλίο, το χρώμα των μαλλιών της, το επάγγελμά της και ούτω καθεξής.
- Μια ακόμα άσκηση δημιουργικής γραφής: Ας υποθέσουμε ότι η Ελισάβετ Μαρτινέγκου υιοθετεί το τέχνασμα της Ελένης Αλταμούρα και τριγυρνά μεταμφιεσμένη σε άνδρα στην Κέρκυρα της σημερινής εποχής. Τι βλέπει; Τι της κάνει εντύπωση;

Οι παραπάνω δραστηριότητες γίνονται στην τάξη και στο σπίτι. Καλό είναι οι δύο τελευταίες ώρες της τρίτης φάσης να συνδεθούν με δραστηριότητες αξιολόγησης, όπως περιγράφονται αμέσως παρακάτω στην ενότητα «Αξιολόγηση».

Αξιολόγηση

Βασικά στοιχεία αξιολόγησης σύμφωνα με το ΠΣ¹³:

- ✓ Να είναι σε θέση να διακρίνουν και να περιγράψουν έναν λογοτεχνικό χαρακτήρα σε σχέση με τον κοινωνικό του ρόλο ως άνδρα ή γυναίκας, τα στερεότυπα που τον περιβάλλουν, τις σχέσεις των φύλων.
- ✓ Να είναι σε θέση να αιτιολογούν προφορικά και γραπτά τα παραπάνω σημεία, παραπέμποντας στο ιστορικό, κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εγγράφεται το κείμενο.
- ✓ Να συγκρίνουν γραπτά ή προφορικά δύο ή περισσότερα κείμενα, έχοντας ως άξονα παρατήρησης ένα ή περισσότερα από τα προτεινόμενα υποθέματα.

Η αξιολόγηση στο πλαίσιο του συγκεκριμένου σεναρίου είναι διαμορφωτική και πραγματοποιείται σε όλη τη διάρκεια και των τριών φάσεων. Οι μαθητές και οι μαθήτριες αξιολογούνται ατομικά αλλά και για τη συμμετοχή τους στο έργο της ομάδας.

Με την ολοκλήρωση της ενότητας και προκειμένου να διαπιστώσουμε τον βαθμό επίτευξης κάποιων στόχων μπορούμε να επανέλθουμε στα σύντομα κείμενα που μελετήσαμε στην α' φάση ως ολομέλεια και να διερευνήσουμε τι αλλάζει:

- α) αν αλλάξουμε το φύλο του βασικού πρωταγωνιστή τους και παραμείνουμε στην ίδια εποχή
- β) αν αλλάξουμε εποχή αλλά κρατήσουμε το φύλο;

¹³ Οι δραστηριότητες σε όλες τις φάσεις έχουν επιλεγεί λαμβάνοντας υπόψη και τις δεξιότητες που θα ζητηθούν και στις προαγωγικές εξετάσεις, προκειμένου να προετοιμαστεί κατάλληλα η τάξη. Ενδεικτικό κριτήριο τελικής αξιολόγησης στις προαγωγικές εξετάσεις (προσαρμοσμένο σύμφωνα με το νέο Π.Σ.): Δίνεται αφηγηματικό κείμενο με θέμα το φύλο και ζητείται:

1α. Να διακρίνουν και να περιγράφουν τον κεντρικό λογοτεχνικό χαρακτήρα κάνοντας τις αντίστοιχες παραπομπές στο κείμενο σε σχέση με τον κοινωνικό του ρόλο ως άνδρα ή γυναίκας, τα στερεότυπα που τον περιβάλλουν, τις σχέσεις των φύλων. Να αιτιολογήσουν τα παραπάνω, παραπέμποντας στο ιστορικό, κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εγγράφεται το κείμενο.

1β. Να εκφέρουν άποψη για το θέμα του κειμένου, συνδέοντάς το με την καθημερινή τους εμπειρία.

2α. Να αλλάξουν τον αφηγητή της ιστορίας προκειμένου να δοθεί έμφαση στη σημασία της «φωνής» (φωνή ενηλίκου, άνδρα, γυναίκας, νέου, νέας).

2β. Να ταυτιστούν με κάποιον ήρωα του κειμένου και να γράψουν σελίδες του ημερολογίου του ή επιστολών του.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

γ) αν κρατήσουμε φύλο και εποχή αλλά αλλάξουμε τόπο;

Επίσης, με την ολοκλήρωση της ενότητας μπορούμε να ξαναθυμηθούμε τη δραστηριότητα αναζήτησης έμφυλων εικόνων στον λαϊκό κινηματογράφο της δεκαετίας του '60 και να επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε εκ νέου το ζήτημα, προβάλλοντας παράλληλα και κάποια αποσπάσματα ταινιών (π.χ. *Δεσποινίς Διευθνής*).

Τέλος είναι σκόπιμο να αναστοχαστούμε πάνω στον αρχικό κατάλογο θετικών χαρακτηριστικών: πώς επιβεβαιώνουν, εμπλουτίζουν ή ανατρέπουν οι χαρακτήρες που γνωρίσαμε τα στοιχεία του καταλόγου αυτού;

Φύλλα Εργασίας

Φύλλα εργασίας δεν παρατίθενται καθώς το σενάριο προϋποθέτει ελευθερία κινήσεων, όσο το δυνατόν μικρότερη δέσμευση, ενώ παροτρύνει τους εκπαιδευτικούς να φτιάξουν δικές τους δραστηριότητες, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες της τάξης, και να αγνοήσουν από τις υπάρχουσες όσες θεωρούν ότι για κάποιο λόγο δεν τους εξυπηρετούν.

Άλλες εκδοχές - Κριτική

Καθώς το σενάριο αυτό γράφεται στα πρώτα στάδια εφαρμογής του νέου Π.Σ. θεωρήσαμε καλό το βασικό κείμενο που πραγματεύονται οι περισσότερες τουλάχιστον ομάδες, να είναι ένα κείμενο που ανθολογείται έστω στα εγχειρίδια. Επιπλέον, καθώς οι νεαροί αναγνώστες προσέρχονται αυτήν τη στιγμή στο Λύκειο με τις αναγνωστικές εμπειρίες του προηγούμενου ΑΠΣ για το Γυμνάσιο, προτιμήθηκαν, όπου ήταν δυνατόν, κείμενα μικρότερης έκτασης, διηγήματα ή νουβέλες.

Το συγκεκριμένο σενάριο, καθώς προσπαθεί να δει το θέμα των φύλων στη λογοτεχνία διαχρονικά και από πολλές απόψεις (ή μάλλον από την ευρεία οπτική των έμφυλων ρόλων), μπορεί να θεωρηθεί μαξιμαλιστικό στο εύρος του και γενικό στη στοχοθεσία του. Εναλλακτικά, θα μπορούσε να τροποποιηθεί ως εξής:

α) να διαβαστεί το ίδιο κείμενο ανά δύο ομάδες, με διαφορετικές δραστηριότητες.

β) να περιοριστεί το χρονικό άνυσμα ή/και το θεματικό εύρος των παρουσιαζόμενων κειμένων, λόγου χάρη:

- να διαβαστούν κείμενα γύρω από τη θέση της γυναίκας στον 19^ο αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} (π.χ. κείμενα των Λασκαράτου, Παπαδιαμάντη, Μαρτινέγκου, Ξενόπουλου)
- να διαβαστούν κείμενα γύρω από το θεσμό της προίκας και του προξενιού (π.χ. Από τον *Ερωτόκριτο* μέχρι *Το προξενιό της Άννας* και τις *Νύφες* του Π. Βούλγαρη).

Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό

Αναγνωστοπούλου, Δ. 2010. Γυναικείες και ανδρικές ταυτότητες σε μυθιστορήματα της Ρέας Γαλανάκη. Ανακοίνωση στο 4^ο Πανευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών (Γρανάδα, 9-12 Σεπτεμβρίου 2010). http://www.eens.org/?page_id=1604.

Ζερβού, Α. 2008. Εσωτερική εστίαση και (επαν)αφηγήσεις κλασικών για παιδιά και ενηλίκους: διαδραστικά φαινόμενα και ιδεολογικές φορτίσεις. *Σύγκριση 1*. <http://gcla.phil.uoa.gr/newfiles/syngrisi16/16.zervou.pdf>

Κανατσούλη, Μ. 2008. *Ο ήρωας και η ηρωίδα με τα χίλια πρόσωπα. Νέες απόψεις για το φύλο στην παιδική λογοτεχνία*. Αθήνα: Gutenberg.

Μπλέσιος, Αθ. 2007. Η Στέλλα με τα κόκκινα γάντια του Ιάκωβου Καμπανέλλη. *Θέματα Λογοτεχνίας* 36, 131-146.

Πασχαλίδης Γ. 2007. Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου *Αυτοβιογραφία*, Ρέα Γαλανάκη *Η μεταμφίεση: Βίοι και πολιτεία γυναικών*. Στο *Διδακτικές προτάσεις για το μάθημα της λογοτεχνίας. Γ' Γυμνασίου*, επιμ. Β. Αποστολίδου & Ε. Χοντολίδου, Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων 2005-2007. Αθήνα: ΕΚΠΑ/ΕΛΚΕ. http://museduc.gr/docs/new/vivlio_kathigiti_G-gimnasiou.pdf.

Σεφερλή, Ν., Μ. Νέζη & Ε. Τσενόγλου. 2009. «Για μια συντροφιά ανάμεσά μας»: Η αξιοποίηση του Διαδικτύου (Web2.0) σε άτυπες μορφές γραμματισμού. Σχεδιασμός

δικτύου αναγνώσεων σε περιβάλλον wiki. Στα Πρακτικά Εισηγήσεων του 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη» (Σύρος, 8, 9 & 10 Μαΐου), τ. Β', 591-599.

Δικτυογραφία

[ΘΕ.ΦΥΛ.ΙΣ.](#) Ψηφιακή Πύλη Πανεπιστημίου Αθηνών για Θέματα Φύλου και Ισότητας.

[Πρόγραμμα «Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία»](#)

Χρήσιμες διδακτικές προτάσεις (με έμφαση στη χαρακτηρισολογία) από τον δικτυακό τόπο *READ-WRITE-THINK*:

- [Become a Character: Adjectives, Character Traits, and Perspective](#)
- [Analyzing Character Development in Three Short Stories About Women](#)
- [Using Microblogging and Social Networking to Explore Characterization and Style](#)
- [Story Character Homepage](#)

* Τα κείμενα ακολουθούν τη νέα σχολική [Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου](#) (Σ. Χατζησαββίδης σε συνεργασία με Αθ. Χατζησαββίδου, ΟΕΔΒ 2007).

** Για πρακτικούς λόγους, η χρήση του αρσενικού γραμματικού γένους θεωρείται ότι συμπεριλαμβάνει και το θηλυκό.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΤΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΝΟΤΗΤΑΣ.

Με χρώμα σημειώνονται κείμενα που δεν προτείνονται στο νέο Π.Σ., θα μπορούσαν όμως να αξιοποιηθούν σε άλλες εκδοχές του συγκεκριμένου σεναρίου.

Από τα ΚΝΑ Α' Γυμνασίου:

- Ζωρζ Σαρρή, *Νινέτ*
- Τούλα Τίγκα, [Τα πράγματα στρώνουν περισσότερο]

Από τα ΚΝΑ Β' Γυμνασίου:

- Λορέντζος Μαβίλης, «Καλλιπάτειρα»
- Μένης Κουμανταρέας, [Γραφείο Ευρέσεως Εργασίας] (απόσπασμα από *Τα Μηχανάκια*)

Από τα ΚΝΑ Γ' Γυμνασίου:

- Γεώργιος Χορτάτσης, *Ερωφίλη*
- Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου, *Αυτοβιογραφία*
- Γεώργιος Βιζυηνός, [Στο χαρέμι]
- Πηνελόπη Δέλτα, [Πρώτες ενθυμήσεις]
- Μαρία Πολυδούρη, «Γιατί μ' αγάπησες»
- Νίκος Καζαντζάκης, *Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*
- Μ. Καραγάτσης, [Ένας Ρώσος συνταγματάρχης στη Λάρισα]
- Κοσμάς Πολίτης, [Η γνωριμία με τη Μόνικα]
- Μέλπω Αξιώτη, [Η ψυχή του νησιού]
- Κώστας Ταχτσής, [Κι έχουμε πόλεμο]
- Ρέα Γαλανάκη, [Η μεταμφίεση]

Από τα ΚΝΑ Α' Λυκείου:

- Παραλογές: «Του νεκρού αδελφού», «Της νύφης που κακοπάθησε»
- Ακριτικά τραγούδια: «Η αρπαγή της γυναίκας του Διγενή», «Ο γιος της χήρας»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Ιπποτικά μυθιστορήματα: *Άγουρος ποθοφλόγιστος*
- Καταλόγια: «Αν ήξευρα, κυράτσα μου»
- Κυπριακά: [Πάγω]
- Κρητική Λογοτεχνία: Βιτσέντζος Κορνάρος, *Ερωτόκριτος* και *Γεώργιος Χορτάτσης, Ερωφίλη*
- Νεοελληνικός Διαφωτισμός: *Έρωτος αποτελέσματα*
- Ανδρέας Λασκαράτος, [[Η προίκα](#)]
- Γρηγόριος Παλαιολόγος, *Ο πολυπαθής*
- Εμμανουήλ Ροΐδης, «Μονόλογος ευαισθήτου»
- Ουίλλιαμ Σαίξπηρ, *Βασιλιάς Ληρ*

Από τα ΚΝΑ Β' Λυκείου:

- Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης: [Η φόνισσα](#), *Το μοιρολόγι της φώκιας, Πατέρα στο σπίτι* (ολόκληρο το έργο του Παπαδιαμάντη διαθέσιμο στον [δικτυακό τόπο της Εταιρείας Παπαδιαμαντικών Σπουδών](#))
- Γεώργιος Βιζυηνός, [Μοσκόβ-Σελήμ](#) (ολόκληρο το διήγημα διαθέσιμο στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα)
- Ιωάννης Κονδυλάκης, *Ο Πατούχας*
- Γρηγόριος Ξενόπουλος, *Στέλλα Βιολάντη* (διαθέσιμο ολόκληρο το μυθιστόρημα στην [Ανέμη](#))
- Κωνσταντίνος Θεοτόκης, [Η τιμή και το χρήμα](#)
- Νίκος Καζαντζάκης, *Αλέξης Ζορμπάς*
- Μαρία Πολυδούρη, «Κοντά σου»
- Μέλπω Αξιώτη, *Δύσκολες νύχτες*
- Μ. Καραγάτσης *Γιούγκερμαν*, «Το μπουρίνι»
- Στράτης Μυριβήλης, [Ζάβαλη Μάικω]
- Σταντάλ, *Το κόκκινο και το μαύρο*

Από τα ΚΝΑ Γ' Λυκείου:

- Βικτωρία Θεοδώρου, «Εγκώμιο»
- Σπύρος Τσακνιάς, «Επίσκεψη»

- Ανέστης Ευαγγέλου, «Μην απορείς, μητέρα»
- Δημήτρης Χατζής, «Το φονικό της Ιζαμπέλας Μόλνα»
- Μαργαρίτα Λυμπεράκη, *Τα ψάθινα καπέλα*
- Κώστας Ταχτσής, «Τα ρέστα»
- Στρ. Τρίγκα, *Αριάγνη*

Παράλληλα κείμενα προτεινόμενα από το νέο Π.Σ.:

- Πηνελόπη Δέλτα, [Πρώτες ενθυμήσεις]
- Ελισάβετ Μουτζάν Μαρτινέγκου, *Αυτοβιογραφία* (απόσπασμα ανθολογείται στα ΚΝΑ Γ΄ Γυμνασίου)
- Ρέα Γαλανάκη, *Ελένη ή ο κανένας* (απόσπασμα ανθολογείται στα ΚΝΑ Γ΄ Γυμνασίου)
- Έρμαν Έσσε, *Ντέμιαν*
- Jerome Salinger, *Ο φύλακας στη σίκαλη*
- Μέλβιν Μπέρτζες, *Μπίλλο Έλιοτ*
- Αμάντα Μιχαλοπούλου, *Γιατί σκότωσα την καλύτερή μου φίλη*

Άλλα παράλληλα κείμενα που μπορούν να αξιοποιηθούν για το συγκεκριμένο σενάριο:

- Άλκη Ζέη, *Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011
- Κρίστα Βολφ, *Κασσάνδρα*. Αθήνα: Λιβάνης, 1986.

[Η ανάληψη της αφήγησης από την Κασσάνδρα, που ενσαρκώνει μια διπλή ετερότητα: φύλου και εθνότητας]

- Τζ. Μ. Κουτσί, *Μια γυναίκα στο νησί του Ροβινσώνα*, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2004.

[Το 1720, ο Ντάνιελ Ντε Φόε, επιφανής άνθρωπος των γραμμάτων, δέχεται την επίσκεψη της Σούζαν Μπάρτον, που είχε πρόσφατα ναυαγήσει σ' ένα ερημονήσι. Επιθυμία της είναι να του αφηγηθεί την ιστορία της, καθώς και την ιστορία του αινιγματικού άντρα που έγινε διασώστης της, σύντροφος και εραστής της: του Κρούσου. (Από το οπισθόφυλλο). Όπως και με το έργο της Άτγουντ, ο Κουτσί δεν αρκείται σε μια πολιτικά ορθή επαναδιήγηση. Ανάμεσα στην πάλη συγγραφέα και εν δυνάμει

συγγραφίσσας, στέκεται αιγιματική η σιωπηλή μορφή του Παρασκευά, υπενθυμίζοντας την ετερότητα πέραν του φύλου]

- Τζων Φώουλς, *Η ερωμένη του γάλλου υποπλοίαρχου*. Αθήνα: Εστία, 2004.
- Τζέην Ώστεν, *Υπερηφάνια και προκατάληψη*, μτφρ. Δ, Κίκιζας. Αθήνα: Σμίλη, 2011.
- Σώτη Τριανταφύλλου, *Αφρικάνικο ημερολόγιο*.

[Το «Αφρικανικό ημερολόγιο» είναι η ιστορία μιας μικρής Αγγλίδας, της Μπέθανι Σταμπς, που γεννήθηκε στο Λονδίνο το 1924 και πέθανε κάτω από παράξενες συνθήκες στο Ναϊρόμπι της Κένυας το 1939]

- Ε. Ροΐδης «*Αι γράφουσαι Ελληνίδαι*» (διαθέσιμο στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, μετά από ελεύθερη εγγραφή και απόκτηση κωδικού)